

Dr. Josipu Potočancu

Dana 20. kolovoza 1993. godine ugasio se život dra Josipa Potočanca, velikog znanstvenika i rodoljuba nakon kratke i teške bolesti. Njegovo tijelo ispraćeno je 24. kolovoza 1993. godine na vječni počinak, na zagrebačkom groblju "Mirogoj".

Dr. Josip Potočanac bio je poznati i nadasve priznati oplemenjivač i genetičar pšenice u svijetu i kod nas, znanstveni savjetnik Instituta za oplemenjivanje i proizvodnju bilja, član suradnik HAZU (Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti). Vrlo je mnogo učinio za našu znanost iz područja genetike i oplemenjivanja pšenice, primjenu te znanosti u praksi naročito na poljoprivrednim kombinatima Hrvatske i promičbu hrvatske znanosti u svijetu.

Mnogi genotipovi pšenice koje je on kreirao, korišteni su u svijetu za stvaranje novih sorata.

Njegov je velik doprinos povećanju proizvodnje pšenice po hektaru putem primjene vlastitih sorata najbolje prilagođenim našim uvjetima proizvodnje u podneblju Hrvatske.

Josip Potočanac se rodio 15. rujna 1915. u Trenkovu. Realnu gimnaziju pohađao i završio u Požegi. Agronomiju je studirao u Zagrebu od 1934. do lipnja 1939. godine. Po završetku studija radio je na Fakultetskom dobru Maksimir od 1. srpnja - 1. studenog 1939., kada prekida posao radi odsluženja vojnog roka od 1. studenog 1939. - 1. kolovoza 1940.

Po povratku s odsluženja vojnog roka nastavlja s radom u Fakultetskom dobru, gdje radi do 31. listopada 1940. godine. Iz Zagreba odlazi u Osijek gdje se zaposlio kod "Uljarice" d.d. Beograd, 1. studenog 1940. godine, gdje radi do 30. rujna 1941. godine.

Veći dio svog radnog vijeka, oko 33 godine, radio je u znanstvenim ustanovama za genetiku i oplemenjivanje ratarskog bilja i to:

- na Poljoprivrednom institutu u Osijeku od 1. listopada 1941. do 14. studenog 1942. godine u svojstvu asistenta na oplemenjivanju pšenice kod dra Mirka Korića,
- u Zavodu za genetiku i bilinogojstvo, Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu od 1. prosinca 1942. do 14. rujna 1945. g. u svojstvu asistenta na specijalizaciji iz područja genetike i oplemenjivanja bilja, kod akademika A. Tavčara, te
- u Institutu za oplemenjivanje i proizvodnju bilja Zagreb - do umirovljenja 31. prosinca 1980. godine.

Doktorirao je 8. kolovoza 1953. godine na tadašnjem Poljoprivredno-šumarском fakultetu u Zagrebu obranivši disertaciju pod naslovom: "Prilog poznavanju gospodarskih, morfoloških i bioloških svojstava naših domaćih lanova".

1955. godine boravi 6 mjeseci (1.IV - 1. X 1955.) na specijalizaciji u Njemačkoj u Max Planck Institut fur Genetik und Zuchtungs-forschung (Prof. Rudolf) Kolnvogelsang, Koln, iz područja genetike i oplemenjivanja pšenice.

Na osnovu znanstvene djelatnosti:

2. srpnja 1957. g. izabran je u zvanje naučnog suradnika,

7. ožujka 1960. g. izabran je u zvanje višeg naučnog suradnika, a 22. studenog 1967. g. izabran je u zvanje znanstvenog savjetnika.

Po dolasku u Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja, ondašnji Zavod za ratarstvo od 1945-1950. godine, organizira istraživačke radove na pšenici, kukuruzu i drugim kulturama, no od 1950. on svoja istraživanja obavlja samo na pšenici, rukovodeći oplemenjivanjem i drugim istraživačkim radovima.

Dr. Potočanac je osmislio i znanstveno razradio koncept za intenzivnu proizvodnju ozime pšenice, u klimatsko-edafskim prilikama Hrvatske, posebno Posavine.

U skladu s tim konceptom, organizirao je izgradnju Centra za oplemenjivanje pšenice u Botincu, nakon što se došlo do saznanja da je najbolje imati vlastite sorte, prilagođene uvjetima domaćeg podneblja.

Dr. Josip Potočanac napušta model sorte kojem se prinos osniva na produkciji po klasu i stvara novi model polupatuljaste pšenice, čija se produkcija osniva na povećanom broju biljaka na jedinici površine.

U toku svog dugogodišnjeg djelovanja dr Josip Potočanac je bio rukovodilac odjela za pšenicu i druga strana žita, predsjednik Znanstvenog vijeća, pomoćnik direktora za znanstveni rad Instituta i v.d. direktora Instituta. Bio je član europskog društva oplemenjivača (EUCARPIA), te bivše Savezne i republičke komisije za priznavanje novih sorata ratarskog bilja.

Ovom prigodom dužni smo se podsjetiti njegovo životnog opusa, koji je vrlo obiman i značajan, s kojim nas je zadužio i koji zaslužuje svako poštovanje i zahvalnost.

Znanstvena djelatnost dra Josipa Potočanca se ostvaruje u njegovoj znanstvenoj publicistici rezultata vlastitih istraživanja, aktivnom učešću na mnogim znanstvenim skupovima u tuzemstvu i inozemstvu, te najvažnije, stvaranju novih visokorodnih sorata ozime pšenice.

Dr Josip Potočanac je publicirao veliki broj stručnih publikacija od čega oko 50 znanstvenih radova u kojima je znanstveno obrađena slijedeća problematika iz područja ozime pšenice:

- genetsko-morfološko-fiziološki idiotip novih sorata ozime pšenice za suvremenu i intenzivnu proizvodnju u umjereno kontinentalnoj klimatskoj zoni (Hrvatska)

- značaj genetske osnove i metode znanstvenog rada na unošenju genetske otpornosti na crnu rđu (*Puccinia graminis* f. sp. *tritici*), pepelnicu (*Erysiphe graminis* f. sp. *tritici* D.C. Marchal) pšenice u nove visokorodne ozime pšenice, septorioze pšenice (*Septoria* spp.) i fuzarioze pšenice (*Fusarium* spp.).

- istraživanja značajna pojedinih faktora priroda pšenice u intenzivnoj i suvremenoj proizvodnji i pronalaženje optimalne strukture spomenutih faktora za naše uvjete proizvodnje.

Oplemenjivački rad na stvaranju novih sorata pšenice koji je bio vrlo uspješan.

Sa oplemenjivanjem pšenice započeo je 1950. godine i do završetka svoje oplemenjivačke aktivnosti kreirao je 28 sorata ozime pšenice.

1. Vuka (1964.)	15. Moslavka (1979.)
2. Mura (1968.)	16. Dika (1980.)
3. Kupa (1968.)	17. Lonja (1980.)
4. Zagorka (1969.)	18. Vučedolka (1980.)
5. Zlatna dolina (1971.)	19. Požežanka (1980.)
6. Sanja (1971.)	20. Korona (1981.)
7. Marijana (1974.)	21. Podravka (1981.)
8. Nova Marijana (1974.)	22. Đakovčanka (1982.)
9. Super Zlatna (1974.)	32. Sana (1983.)
10. Dobra (1977.)	24. Zagrepčanka 2 (1983.)
11. Nova zlatna (1978.)	25. Zagrepčanka (1988.)
12. Zlatoklasa (1978.)	26. Zrinka (1988.)
13. Miljenka (1979.)	27. Zagi 87 (1988.)
14. Baranjka (1979.)	28. Ivana (1988.)

Zlatna dolina je prva domaća sorta koja je istisnula strane sorte svojim visokim potencijalom rodnosti (5,0-9,3 t/ha) i adaptabilnosti. Bila je najbolje prilagođena agroekološkim uvjetima Hrvatske, sa svojstvima koja su dozvoljavala primjenu intenzivne tehnologije u proizvodnji.

U međunarodnim pokusima (IWWPN) u 30 zemalja svijeta koje je vodio prof. Virgil Johnson (Lincoln, SAD) od 16 najprinosnijih sorata iz raznih zemalja u trogodišnjem prosjeku, Zlatna dolina bila je na I. mjestu.

Od navedenih sorata šest ih je priznato u inozemstvu:

Zlatna dolina i Sanja u Italiji - 1973. g., Super Zlatna i Baranjka u Čehoslovačkoj - 1981. g. i Super Zlatna (1980.), Baranjka (1960.), Lonja (1983.), Zagrepčanka (1983.) u Mađarskoj. **Treba naglasiti, da je Zlatna Dolina bila 70-tih godina dominantna sorta na žetvenim površinama Hrvatske (65% zastupljenosti i predstavlja najveće ostvarenje u domaćem oplemenjivanju.** Za njom slijede Super Zlatna (22,4%), Baranjka (20,0%), Zagrepčanka (17,1%), Dika (11,0%), Miljenka (11,0%), Zlatokosa (10,6%) i tako redom.

Organizirao je sjemensku proizvodnju svojih kreacija na kombinatima koji su imali uvjete za sjemensku proizvodnju pšenica, kao što su PPK Kutjevo, PIK Đakovo, PIK Vinkovci, PIK Belje, VUPIK Vukovar, IPK Osijek i drugi.

Dr Josip Potočanac je aktivno sudjelovao na većem broju međunarodnih skupova:

- 1964. godine na IV. međunarodnoj konferenciji o rđama pšenice u Cambridge-u (V. Britanija), i
- na II. internacionalnom genetskom simpoziju o pšenici u Lundu (Švedska),
- 1968. godine na V. europskom kongresu EUCARPIA-e u Cambridge-u i
- na V. međunarodnoj konferenciji o rđama pšenice u Lisabonu (Portugal),
- 1969. godine na europskoj konferenciji sekcije za pšenicu EUCARPIA-e u Wageningenu (Holandija),
- 1970. godine na Svjetskoj konferenciji o kruhu i prehrani u Dresdenu

(Njemačka),

- 1972. godine na I internacionalnoj konferenciji o pšenici u Ankari (Turska),
- 1973. godine na Simpoziju o ozimosti kod pšenice u Martonvasaru (Mađarska),
- 1975. godine dr Potočanac kao organizacioni sekretar i dr Virgil Johnson iz Instituta za poljoprivredu i prirodne resurse u Lincolnu, USA, organiziraju u Koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski" u Zagrebu 2. Internacionalnu konferenciju o ozimij pšenici (IWWPN) na kojoj je učestvovalo 180 znanstvenika, od toga 98 iz inozemstva.
- 1976. godine na I. Jugosl. genetskom kongresu (Dubrovnik) na Simpoziju sekcije za strna žita i EUCARPIA-e, Cambridge,
- 1977. godine na godišnjem sastanku Društva agronoma Austrije, Gumpenstein i na 8. kongresu EUCARPIA-e, Madrid (Španjolska),
- 1978. godine na 5. Internacionalnom genetskom simpoziju u New Delhiu (Indija),
- 1980. godine na 3. Internacionalnoj konferenciji o ozimij pšenici u Madridu (Španjolska) i
- 1986. godine na V. Internacionalnoj konferenciji o ozimij i jaroj pšenici, Rabat (Maroko).

Također je bio organizator, i suorganizator i aktivni učesnik simpozija i drugih znanstvenih skupova u bivšoj Jugoslaviji. U sklopu znanstvene suradnje dr Josip Potočanac posjetio je mnoge Institute u Italiji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Francuskoj, Zapadnoj i Istočnoj Njemačkoj, Engleskoj, Bugarskoj, Rumunjskoj, Holandiji i Švedskoj, NR Kini, Indiji i Turskoj te u USA i Kanadi, izučavajući iskustva ovih zemalja u oplemenjivanju i proizvodnji pšenice.

Održavao je znanstvenu suradnju s poznatim znanstvenim radnicima i institutima:

- Lonigo, Dr Trentin (Italija)
- Universitet u Lincolnu, Dr Johnson (Nebraska, USA)
- Krasnodar, Akademik Lukianenko (SSSR)
- Martonvasar, Akademik Rajki (Mađarska)
- Cambridge, Dr Lupton (Engleska)
- Oerlikon, Dr Bronimann (Švicarska)
- Novi Sad, Akademik Borojević, dr Mišić
- Osijek, dr Mađarić; dr Martinčić

Za svoj znanstveni rad i popularizaciju znanosti dobio je brojna priznanja i nagrade:

- Izbor za člana suradnika JAZ-u 1976. godine.
- Diploma za suradnju u organiziranju znanstvenog rada na pšenici od strane Republičke zajednice za znanstveni rad.
- Zlatna plaketa Fakultetu poljoprivrednih znanosti, Zagreb, 1979.
- Povelja Saveza polj. inženjera i tehničara Hrvatske, 1984. g.
- Plaketa i izbor za počasnog člana Društva agronoma S. Požege 1979. g.
- Zahvalnica Poljoprivredne službe Vukovar za unapređenje proizvodnje pšenice.
- Zahvalnice i Diplome za znanstvena dostignuća od poljoprivrednih kombi-

nata: PIK Sirmium, S. Mitrovica (1975.); "Agros" Subotica (1976): PPK Kutjevo (1980. i 1985.), "Agroposavina" Ivanić Grad (Srebrna plaketa 1986.) i PIK Sombor (povelja za suradnju s R.O. Seme-Sombor) - 1986. g.

Iako je nemoguće detaljno nabrojiti sve njegove aktivnosti, iz navedenog se vidi, koliko je velik njegov doprinos znanosti iz područja oplemenjivanja i genetike pšenice, kao i primjeni te znanosti u praksi što se odrazilo na stalnom povećanju proizvodnje pšenice u Hrvatskoj.

Neka mu je vječna slava i hvala!

Mr Petar Javor

M. Javor

Dr. Petar Javor